

*Томчаковський О. Г.,**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри прикладної лінгвістики**Національного університету «Одеська юридична академія»**<https://orcid.org/0000-0001-6586-8095>*

ПОЛІКОДОВІСТЬ АНГЛОМОВНОГО ОСВІТНЬОГО ДИСКУРСУ

Анотація. Статтю присвячено комплексному дослідженню полікодовості англomовного освітнього дискурсу, що виступає однією з ключових характеристик сучасної навчальної комунікації. У роботі проаналізовано сутність полікодовості як інтеграції різних семіотичних систем – вербальних, візуальних, аудіальних, кінетичних і цифрових – які у взаємодії формують цілісне й багаторівневе повідомлення. Особливу увагу приділено тому, що саме англійська мова, яка сьогодні виконує роль глобального засобу міжнародної комунікації, є базовим кодом, навколо якого структуруються додаткові знакові ресурси. На матеріалі письмових (підручники, навчальні посібники), усних (лекції, семінари) та цифрових (онлайн-платформи, мультимедійні курси) освітніх текстів визначено основні засоби реалізації полікодовості та показано, що їх поєднання підсилює когнітивний і прагматичний потенціал навчання. У статті окреслено функції полікодовості, а саме: когнітивну (сприяє глибшому засвоєнню знань завдяки багатоканальному сприйняттю), інформативну (забезпечує компактне та зрозуміле подання значних обсягів інформації), прагматичну (підвищує мотивацію та залученість студентів), емоційно-естетичну (створює сприятливу атмосферу навчання), аксіологічну (відображає сучасні цінності освіти, орієнтованої на інноваційність і креативність) та комунікативну (оптимізує взаємодію викладача й студентів). Проаналізовано роль полікодових стратегій як у процесі створення освітніх текстів, де вони забезпечують структурованість і наочність, так і в процесі інтерпретації, де сприяють інтегрованому сприйняттю знань. Зроблено висновок, що полікодовість англomовного освітнього дискурсу є важливим чинником підвищення ефективності навчального процесу, розвитку міжкультурної компетентності, формування критичного мислення та адаптації студентів до умов цифрової епохи.

Ключові слова: полікодовість, англomовний освітній дискурс, мультимодальність, комунікація, функції полікодовості, полікодові стратегії.

У сучасному комунікативному просторі освітній дискурс посідає особливе місце, адже він безпосередньо пов'язаний із процесами соціалізації, передавання знань, формування цінностей та професійних компетентностей. Характерною рисою освітньої комунікації сьогодні є її полікодовість, тобто інтеграція вербальних, невербальних, візуальних, аудіальних та цифрових кодів, які у взаємодії створюють цілісне багатовимірне повідомлення. У глобалізованому середовищі, де англійська мова виконує роль провідного засобу міжнародної комунікації, саме англomовний освітній дискурс стає одним із найяскравіших прикладів прояву полікодовості.

Полікодовість як комунікативна стратегія відображає зміни в сучасних педагогічних практиках, орієнтованих на мультимодальність, інтерактивність та міжкультурну взаємодію. Тексти, що функціонують у сфері освіти – від підручників і лекційних матеріалів до мультимедійних курсів та онлайн-платформ – поєднують різні семіотичні системи, формуючи нові способи

репрезентації знань та впливу на адресата. Залучення поліграфічних, іконічних, аудіовізуальних та цифрових компонентів підсилює когнітивний і прагматичний потенціал освітнього дискурсу, робить його більш доступним і привабливим для сучасного покоління здобувачів освіти.

Актуальність дослідження полікодовості англomовного освітнього дискурсу зумовлена зростанням ролі мультимодальних ресурсів у навчанні, необхідністю аналізу їхнього впливу на процеси комунікації, сприйняття та засвоєння інформації. Вивчення цього феномену дозволяє глибше зрозуміти закономірності функціонування освітніх текстів у цифрову епоху, а також визначити нові підходи до їх перекладу, адаптації й використання в міжкультурному контексті.

Метою статті є з'ясування специфіки прояву полікодовості в англomовному освітньому дискурсі, виявлення її основних засобів та функцій, а також аналіз ролі полікодових стратегій у процесі створення та інтерпретації освітніх текстів.

Дослідження полікодовості англomовного освітнього дискурсу спирається на напрацювання сучасної лінгвістики та суміжних наук, які розглядають мову у взаємодії з іншими семіотичними системами. У працях вітчизняних і зарубіжних учених підкреслюється, що полікодовий текст є потужним засобом інтеграції вербальних та невербальних компонентів, що забезпечує підвищення ефективності навчального процесу. Зокрема, І. Гуменюк наголошує, що полікодовий текст дозволяє реалізувати текстоцентричну технологію навчання, оскільки сприяє формуванню комплексного розуміння інформації, активізує когнітивні процеси й відповідає потребам сучасного студентства [1].

Теоретичною базою для аналізу полікодовості слугують фундаментальні лексикографічні й термінологічні студії, серед яких варто виокремити працю А. Загнітка, де подано систематизований корпус понять сучасної лінгвістики [2]. У ній відображено не лише класичні категорії, але й сучасні тенденції, що дозволяє розглядати полікодовість у широкому когнітивно-комунікативному контексті. Важливими для осмислення проблеми є дослідження Н. Непійводи, де на матеріалі української науково-технічної літератури проаналізовано функціонально-стилістичні параметри наукової мови [3]. Даний підхід демонструє, що мова у сфері науки й освіти завжди поєднується з позамовними засобами, які підсилюють її інформативність. У роботі Л. Солощук простежено взаємодію вербальних і невербальних компонентів англomовної комунікації, що особливо релевантно для вивчення освітнього дискурсу [4].

Полікодовість художнього й освітнього текстів досліджує й О. Сподарик, наголошуючи на постмодерних характеристиках цього явища та його ролі у формуванні нової моделі текстувальності [5]. Також аналізується специфіка англomовних навчальних словників, які самі по собі є прикладом полікодових текстів, адже поєднують вербальні дефініції з ілюстратив-

ним матеріалом і структурними позначеннями [6].

Зарубіжна лексикографічна традиція також активно звертається до питання полікодовості. Так, Г. Несі досліджує функцію ілюстрацій у навчальних словниках і підкреслює їх значення для кращого засвоєння лексики [7]. С. Тарп у своїй теорії навчальних словників обґрунтовує необхідність інтеграції вербальних і невербальних засобів як складової сучасної лексикографічної практики [8].

Отже, теоретичне підґрунтя вивчення полікодовості англomовного освітнього дискурсу становлять когнітивні, семіотичні та лексикографічні підходи, що у своїй сукупності дозволяють розглядати полікодовість як комплексний феномен, спрямований на підвищення інформативності, когнітивної ефективності та міжкультурної релевантності освітньої комунікації.

Полікодовість англomовного освітнього дискурсу виявляється у взаємодії різнорідних знакових систем, що спільно формують цілісний комунікативний простір навчання. Специфіка цього явища полягає в тому, що вербальний компонент (усна чи писемна англійська мова) ніколи не функціонує ізольовано, а інтегрується з візуальними, аудіальними, кінетичними й цифровими кодами, посилюючи ефективність передачі знань та підвищуючи їхню доступність.

По-перше, у письмовому освітньому дискурсі (підручники, навчальні посібники, методичні матеріали) полікодовість реалізується через поєднання тексту з графіками, таблицями, діаграмами, ілюстраціями, схемами. Таке поєднання виконує пояснювальну, ілюстративну та узагальнювальну функції, сприяючи глибшому розумінню матеріалу й активізації візуальної пам'яті студентів.

По-друге, в усному освітньому дискурсі (лекції, семінари, тренінги) значну роль відіграють невербальні засоби: інтонація, темп мовлення, жести, міміка, які підсилюють комунікативний ефект і створюють додаткові канали смислової інформації. Використання мультимедійних технологій у поєднанні з живим словом викладача забезпечує багаторівневу рецепцію знань.

По-третє, цифровий освітній дискурс, що функціонує на онлайн-платформах, у віртуальних класах і мобільних додатках, є найбільш показовим прикладом сучасної полікодовості. Тут поєднуються вербальні інструкції, інтерактивні тести, анімація, відео– та аудіофайли, інфографіка, гіперпосилання. Такі тексти мають інтерактивний характер і створюють багатоканальний інформаційний простір, де студент виступає активним учасником комунікації.

Специфіка прояву полікодовості також полягає у її функціях. Вона не лише підсилює інформативність, а й виконує когнітивну функцію (сприяє кращому засвоєнню матеріалу завдяки поєднанню різних каналів сприйняття), прагматичну (забезпечує мотивацію та залучення студентів), аксіологічну (відображає цінності культури навчання, орієнтованої на інноваційність і креативність). В англomовному освітньому середовищі полікодовість стає засобом формування міжкультурної компетентності, адже студенти не лише сприймають інформацію, а й навчаються інтерпретувати й продукувати тексти, що поєднують різні коди.

Таким чином, специфіка полікодовості англomовного освітнього дискурсу полягає в її інтегративному характері, орієнтації на мультимодальність, взаємодії традиційних і цифрових ресурсів, а також у функціональній спрямованості на посилення когнітивного та комунікативного потенціалу навчального процесу.

Полікодовість англomовного освітнього дискурсу реалізується через широкий спектр засобів, які інтегрують вербальні

й невербальні ресурси та забезпечують багатоканальне передавання знань. Ключовим засобом виступає вербальна складова – англійська мова в усній та писемній формах, яка є базою для структурування змісту. Водночас її ефективність значно зростає завдяки поєднанню з іншими кодами.

До візуальних засобів належать ілюстрації, фотографії, схеми, графіки, таблиці, інфографіка, які забезпечують наочність та підвищують рівень сприйняття інформації. Аудіальні засоби включають інтонаційні засоби, музику, аудіозаписи, подкасти, що сприяють формуванню слухових асоціацій і полегшують засвоєння матеріалу. Кінетичні засоби, такі як жести, міміка, пози викладача, посилюють комунікативний ефект та створюють додатковий пласт смислів. Цифрові й мультимедійні засоби охоплюють інтерактивні платформи, відео, анімацію, гіперпосилання, віртуальні симуляції, що відкривають нові можливості для інтерактивного та індивідуалізованого навчання.

Функції полікодовості в освітньому дискурсі є багатограними. Передусім це когнітивна функція, яка полягає у сприянні глибшому засвоєнню знань завдяки залученню різних каналів сприйняття. Інформативна функція проявляється в можливості подати значний обсяг даних у стислій та зрозумілій формі через поєднання тексту й візуальних компонентів. Прагматична функція забезпечує мотивацію та залученість студентів до освітнього процесу, оскільки полікодові матеріали є динамічнішими та цікавішими. Емоційно-естетична функція виявляється в тому, що використання мультимедіа створює сприятливу атмосферу навчання й активізує емоційне сприйняття. Аксіологічна функція полягає у відображенні сучасних цінностей освітнього середовища – інноваційності, інтерактивності, доступності та міжкультурності. Нарешті, комунікативна функція забезпечує ефективну взаємодію між викладачем і студентами, розширюючи можливості для обміну інформацією.

Отже, основні засоби полікодовості англomовного освітнього дискурсу – це вербальні, візуальні, аудіальні, кінетичні та цифрові ресурси, а їхні функції спрямовані на інтеграцію пізнавального, інформаційного, емоційного й культурного вимірів навчальної комунікації.

Полікодові стратегії в англomовному освітньому дискурсі відіграють ключову роль, оскільки забезпечують ефективність комунікації між викладачем і студентами, оптимізують процес передавання знань та впливають на якість їх засвоєння. Вони реалізуються через інтеграцію різних кодів – вербальних, візуальних, аудіальних, кінетичних та цифрових – і формують мультимодальний характер освітнього тексту, що відповідає когнітивним особливостям сучасного реципієнта.

На етапі створення освітніх текстів полікодові стратегії дозволяють авторів поєднувати традиційний письмовий або усний виклад матеріалу з додатковими знаковими системами. Використання графіків, діаграм, інфографіки чи ілюстрацій забезпечує візуалізацію складних понять, підвищує доступність і структурованість інформації. Мультимедійні ресурси (відео, аудіо, інтерактивні вправи) урізноманітнюють навчальний матеріал, створюючи багатоканальний простір навчання. Полікодові стратегії в такий спосіб виступають інструментом підвищення мотивації студентів і забезпечення їх активної участі у навчальному процесі.

В інтерпретації освітніх текстів роль полікодовості полягає у формуванні комплексного сприйняття інформації. Завдяки взаємодії вербальних і невербальних каналів учасники комунікації отримують змогу інтегрувати різні типи інформації у єдине цілісне знання. Візуальні елементи активізують образне мислення, аудіальні – слухову пам'ять, невербальні (жести,

міміка) – підсилюють прагматичний аспект спілкування, тоді як цифрові ресурси сприяють індивідуалізації навчання. Полікодовість уможливорює гнучке тлумачення тексту залежно від попереднього досвіду та когнітивних стратегій реципієнта, що підкреслює її інтерпретаційний потенціал.

Функціонально полікодові стратегії забезпечують не лише інформативність і доступність матеріалу, але й когнітивну підтримку (полегшення запам'ятовування, структурування знань), прагматичний вплив (залучення студентів, стимулювання активності), а також культурно-ціннісну репрезентацію (передавання моделей міжкультурної комунікації та глобальних освітніх стандартів). У сучасному англомовному освітньому середовищі вони стають необхідним елементом навчальної комунікації, що відповідає вимогам мультимедійної та цифрової епохи.

Таким чином, полікодові стратегії у процесі створення та інтерпретації освітніх текстів виконують роль медіаторів між інформацією й адресатом, забезпечуючи багаторівневість, інтерактивність і доступність знань. Вони не лише підвищують ефективність навчального процесу, а й сприяють формуванню нових когнітивних та комунікативних навичок у студентів, що визначає їхню провідну роль у сучасному освітньому дискурсі.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що полікодовість є однією з визначальних характеристик англомовного освітнього дискурсу, яка забезпечує його багаторівневість та інтегративність. Вона виявляється у взаємодії вербальних, візуальних, аудіальних, кінетичних і цифрових кодів, що у сукупності формують цілісний комунікативний простір навчання. Завдяки цьому освітні тексти набувають мультимодального характеру, поєднуючи традиційні й інноваційні ресурси, що значно підвищує ефективність передавання знань.

З'ясовано, що основними засобами реалізації полікодовості є вербальні тексти у взаємодії з графіками, таблицями, ілюстраціями, інфографікою, аудіовізуальними матеріалами та мультимедійними платформами. Таке поєднання забезпечує не лише інформативність, але й пізнавальну, прагматичну, емоційно-естетичну та аксіологічну функції. Полікодовість підсилює когнітивний потенціал освітніх матеріалів, сприяє кращому засвоєнню інформації, створює умови для інтерактивності та залучення студентів до активної комунікації.

Аналіз ролі полікодових стратегій показав, що вони виконують подвійну функцію: на етапі створення освітніх текстів забезпечують структуруваність, наочність та різноманітність подачі знань, а на етапі інтерпретації – сприяють комплексному сприйняттю й осмисленню матеріалу. Завдяки взаємодії різних кодів студенти отримують можливість інтегрувати інформацію через кілька каналів сприйняття, що підвищує ефективність навчання і розвиває нові когнітивні та комунікативні навички.

Отже, полікодовість англомовного освітнього дискурсу виступає не лише ознакою сучасних педагогічних практик, але й важливим чинником формування міжкультурної компетентності, креативності та критичного мислення здобувачів освіти. Її вивчення відкриває перспективи для подальших досліджень мультимодальних стратегій у глобалізованому освітньому просторі та дає можливість розробки нових підходів до створення і перекладу освітніх матеріалів у цифрову епоху.

Література:

1. Гуменюк І. Полікодовий текст як засіб реалізації текстоцентричної технології навчання. *Наука і освіта*. 2020. № 3. С. 97-103.
2. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця: ТВОРИ, 2020. 920 с.
3. Непийвода Н. Ф. Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект): дис... д-ра філол. наук: 10.02.01; НАН України, Ін-т укр. мови. Київ, 1997. 421 с.

4. Солощук Л.В. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англомовному дискурсі / дис. ... доктора філол. наук: 10.02.04. Київ, 2009. 469 с.
5. Сподарик О.В. Постмодерна характеристика полікодового художнього тексту. *Наукові записки. Серія "Філологічна"*. 2012. Випуск 27. С. 274-276.
6. Томчаковський О. Г. Комунікативна специфіка англомовних навчальних словників. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.)*. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 783-785.
7. Nesi H. How Many Words is a Picture Worth? A Review of Illustrations in Dictionaries. *Learners' dictionary: state of the art* / Ed. by M.L.Tickoo. Singapore: Seameo regional language center, 1989. Anthology Series 23. P. 124-134.
8. Tarp S. The foundations of the theory of learners' dictionaries. *Lexicographica* / Edited by F.F.M. Dolezan and others. Berlin/NY: Niemeyer, 2009. № 25. P. 155-168.
9. British Council. URL: <https://learnenglish.britishcouncil.org/> (дата звернення: 5.08.2025)

Tomchakovskiy O. Polycode nature of English educational discourse

Summary. The article is devoted to a comprehensive study of the polycode nature of English educational discourse, which is one of the key characteristics of modern academic communication. The paper analyzes the essence of polycodeness as the integration of different semiotic systems – verbal, visual, audio, kinetic, and digital – which, in interaction, form a coherent and multi-layered message. Particular attention is paid to the fact that English, which today serves as a global means of international communication, functions as the basic code around which additional semiotic resources are structured. Based on written (textbooks, study guides), oral (lectures, seminars), and digital (online platforms, multimedia courses) educational texts, the main means of implementing polycodeness are identified, and it is shown that their combination enhances the cognitive and pragmatic potential of learning. The article outlines the functions of polycodeness, namely: cognitive (facilitating deeper knowledge acquisition through multimodal perception), informative (providing compact and clear presentation of large amounts of information), pragmatic (increasing students' motivation and engagement), emotional-aesthetic (creating a favorable learning atmosphere), axiological (reflecting the modern values of education focused on innovation and creativity), and communicative (optimizing teacher-student interaction). The role of polycode strategies is analyzed both in the process of creating educational texts, where they ensure structure and clarity, and in the process of interpretation, where they contribute to the integrated perception of knowledge. It is concluded that the polycode nature of English educational discourse is an important factor in improving the effectiveness of the learning process, developing intercultural competence, fostering critical thinking, and adapting students to the conditions of the digital age.

Key words: polycodeness, English educational discourse, multimodality, communication, functions of polycodeness, polycode strategies.

Дата першого надходження рукопису
до видання: 19.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису
після рецензування: 15.09.2025

Дата публікації: 21.10.2025